

مینا کاتوزیان

ترجمه: رضا پرهیزگار

سروزهین ویران الیوت

یا سروزهین ویران خواندن؟

مینا کاتوزیان ۲۵ سال دارد. او در تابستان ۱۳۴۸ (۱۹۶۹) در شهر لیدز انگلستان - که پدرش در آنجا شغل دانشگاهی داشت - از پدر و مادر ایرانی متولد شد. مینا دوره دبستان را در لندن، و دبیرستان را در کنتربری گذراند. در سال ۱۹۸۶ امتحان سراسری دبیرستانها را در

سطح بالایی گذراند. در شهریور همان سال (۱۳۶۵/۱۹۸۶) دوره دو ساله مقدماتی دانشگاه را در سه رشته - ادبیات انگلیسی، ادبیات فرانسه و تاریخ - شروع کرد و دو سال بعد با درجه بسیار خوبی به پایان رساند.

مینا کاتوزیان قبل از ورود به دانشگاه مدتها را در نیمس گذراند و در پلی تکنیک آکسفورد زبان ایتالیایی و کامپیوتر را آموخت.

در مهر ۱۳۶۸ (اکتبر ۱۹۸۹) وارد دانشگاه ساسکس Sussex در شهر برایتون شد. دوره چهارساله را در این دانشگاه به آموختن ادبیات فرانسه و ایتالیایی گذراند. و در خرداد ۱۳۷۳ (ژوئن ۱۹۹۴) با درجه بسیار خوبی (Upper second class honover) فارغ التحصیل شد. مینا

کاتوزیان در سال ۱۹۹۲ «انجمن شعره دانشگاه ساسکس را بنیاد گذاشت و در سال ۱۹۹۳ به سفارش آن دانشگاه کتاب راهنمایی برای دانشجویان انگلیسی که به قصد تحصیل دانشگاهی به فرانسه و ایتالیا می‌روند نوشت که توسط دانشگاه منتشر شد. مینا کاتوزیان - جز در دو سه نوبت کوتاه تا سن هشت سالگی نایران نبوده، ولی فارسی زا (با الکی لهجه خارجی) حرف می‌زند. مقاله‌ای که می‌خوانید از مقالات اوست که به زبان انگلیسی نوشته شده که آقای رضا پرهیزگار آنرا به فارسی ترجمه کرده است:

یک شعر برای دیگران همانقدر معنی می‌دهد که برای سراینده‌اش^۱؛ و در حقیقت، در گذرا زمان، ممکن است شاعر، با فراموش کردن معنی اصلی و یا بدون فراموش کردن تنها با تغییر آن، صرفاً به خواننده شعر خود تبدیل شود^۲؛ شعر سرزمین ویران بحث‌های علمی فراوانی برای جستجوی یک معنای فرضی و ذاتی نهفته در شعر در محافل دانشگاهی برانگیخته است. در این مقاله، می‌خواهم این مسئله را مورد بررسی قرار دهم که چگونه الیوت با توصل به نظریه «غیرشخصی‌سازی شاعرانه» (poetic impersonality) و در نتیجه از طریق ساختار شاعرانه پیچیده سرزمین ویران فرض هرگونه معنای ثابت و قطعی برای این متن را غیرممکن می‌سازد. از سوئی نظریه «شخصی‌زادائی» الیوت به هیچ روی خالی از اشکال نیست. این نظریه، وقتی از نزدیک مورد مطالعه قرار گیرد ظاهراً دچار تناقض می‌گردد، زیرا به وساطت عواطف شخصی است که باید به شعر غیرشخصی‌ی موردعاد است پیدا کرد. به نظر می‌رسد که الیوت در سرزمین ویران به گریز یا فراری از شخصیت توفيق نمی‌پابد، بلکه بر آن نقاب می‌زند.^۳

براساس این نظریه، تجربه و عاطفه شخصی باید به چیزی غیرشخصی بسط داده شده و تکامل پیدا کند. الیوت از سنت شعری رمانتیسم که تأکید داشت «خود» ذهنی شاعر باید در مرکز اثر هنری قرار داشته باشد، شدیداً فاصله می‌گیرد، بلکه بر عکس، او چنین استدلال می‌کند که می‌توان از ناخودآگاه، با بروز فکنی آن - مثلاً با استفاده از زبان نمادین و آفریدن شخصیت‌های تمایشی - فراری کرد، به نحوی که هرچند مواد و مصالح شخصی ممکن است وارد متن شاعرانه شود، اما با فراری از آنها می‌توان به اثر شاعرانه ابعادی جهان‌شمول بخشید.

الیوت، در مقاله «سنت و استعداد فردی»^۴ استدلال می‌کند که شعر باید «گریزی از شخصیت» باشد و تنها آن شاعران که از «شخصی» و «عاطفی» آگاهند، می‌دانند که گریز از این دو چه معنی می‌دهد. بدینسان «شخصی‌زادائی»، به شکلی متناقض نما، از «عمیقاً شخصی و عاطفی» ریشه می‌گیرد و از طریق «تسليم دائمی» و «اقرایانی کردن نفس و کشتن شخصیت» است که شاعر می‌تواند ناهمشیار فردی را به چیزی فراسوی صرفاً شخصی تبدیل کند.

استدلال الیوت از مخالفت با اتحاد و یکپارچگی روح در این مقاله به طرز آشکاری به مفهوم ناخودآگاه جمعی یونگ شباهت دارد. به نظر یونگ، شخصیت شاعر تأثیر اندکی بر فرآیند آفرینشگری او دارد، زیرا شاعر بیشتر به یک واسطه یا میانجی می‌ماند، به ابزاری که جان و دل بشریت از زبان او سخن می‌گوید.^۵ چنین می‌نماید که یونگ هنرمند را به صورت لوحی سفید مجسم می‌کند که ناخودآگاه جمعی اثر خود را بر آن باقی می‌گذارد.

اما می‌توان پرسید که این دگرگونی و تبدیل دقیقاً کی صورت می‌پذیرد و شاعر چگونه خود را از چنگ نفس فرمانرو او محتوای سرکوفته‌ی ناخودآگاه خوبیش رهایی می‌بخشد. ناکامی الیوت در پاسخ کافی به این پرسش خوانشی دیگر (a different reading) از این شعر انگیزه بروز می‌دهد: الیوت آگاهانه به چنگ سرزمین ویران شخصی خود، که مخلوق و نتیجه آمیخته یاد و هوسي است

که ریشه‌های کرخت مدفون در اعمق ناخودآگاه برمی‌انگیرد می‌رود و آنرا سرکوب کرده به انکار آن بر می‌خیزد.

گرچه ادبیات را نباید به زندگی شخصی هنرمند کاهاش داد، زندگی شخصی هنرمند الزاماً در درک و دریافت ما از اثر خلاقه او نقشی (هرچند اندک) به عهده دارد. از همه چیز گذشته، حتی اگر شخصیت در فرآیند خلاقیت ابزاری بیش نباشد، ابزاری بی تفاوت نیست، و به میانجیگری ذهن (subject) است که فرآیند آفرینش صورت می‌پذیرد، هرچقدر هم که شاعر بخواهد از شخصیت خود فراروی کند. الیوت پرده‌ای سفید نیست، بلکه انسانی است که باید در اثر خلاقه‌اش پای آرزوهای آگاه و ناخودآگاه او را، چه به تلویع و چه به تصریح، به میان کشید و آنها را دخیل دانست. در این مورد چند نویسنده به حواستانی کلیدی در زندگی او اشاره کرده‌اند که می‌توانند ما را در درک موقعیت و زمینه‌ای که سرزمین ویران در آن سروده شده یاری دهد.⁸ بر ناراد بر گونزی⁹ به دو مسئله که در زمان سرایش سرزمین ویران سرچشم رنج و اندوه الیوت بوده‌اند اشاره می‌کند: به سرخوردگی جنسی و مشکلات زناشویی با وی ویان¹⁰، و به فروشکنی حاد عصبی او درست در برهای بسیار بار آور در سرایش، سرزمین ویران.¹¹ نمی‌خواهیم بگوئیم که این شعر در باره مسائل جنسی و یا فروشکنی عصبی است، بلکه مظلومن اینست که در رویکرد به این شعر باید این دو وضعیت را که شاعر خود را درگیر آنها می‌یافته به حساب آورد.

در سراسر شعر به تلمیحات و مصاديق اختلالات جنسی بر می‌خوریم؛ زنان اشیاء هوس انگیزند و آماج خشنونت «آنچنان به عنف بیصورت شده»¹² (لیل¹³ ۱۱ ماهین نویس، فیلومول¹⁴)؛ وقتی منشی خرید و فروشانه «برافروخته و مصمم پورش می‌برد ناگاه»¹⁵، عمل جنسی از هرگونه احساس عاطفی تهی است؛ وقتی عمل به پایان می‌رسد، معشوقه‌اش احساسی جز بی تفاوتی ندارد؛ «خُب، اینهم از این، خوشحالم که تمام شد»¹⁶.

خلق و خوی عصبی و مرگ‌اندیشی نیز برجای جای متن سایه افکنده است. صدائی فریاد می‌زد «من امشب اعصابم داغونه، بله داغون، بیشم بمحون، باهام حرف بزن. چرا تو هیچ وقت حرف نمی‌زنی. حرف بزن»¹⁷. پیتر اکرزوید¹⁸، در زندگینامه‌ای که از الیوت پرداخته، می‌گوید متقدین که این سطرها را مستقیماً با روابط شکننده الیوت و همسرش مربوط می‌دانند در اشتباه‌اند.¹⁹ به نظر می‌رسد که نمی‌توان حکم قاطعی در این مورد صادر کرد، زیرا شعر الیوت با توصل به شگردهای محل هرگونه احساس اعتماد به نفس در کار خواندن را از خواننده درینه می‌کند.

از تصاویر و نمادگرانی شعر (از جمله اشاره به خدای به دار آویخته فریزر²⁰، شاه فیشر عقیم و ملاح مغروفی فیدقی) بوری مرگ به مشام می‌رسد، اما اینکه این مسئله نمایانگر دلمشغولی شخصی الیوت با مرگ و ناتوانی جنسی است یا نمایانگر نقش او در بیان روح مسلط زمانه (Zeitgeist)، چیزی است که متقدین برای درک آن باید تنها به حدس و گمان متول شوند.

چنین می‌نماید که مشکلات خواندن متن به ویژه از ترفندهای شخصیت‌زادائی ناشی می‌شود:

۰ تی. اس. الیوت

چند صدای بودن شعر (بعضی صدایها غیرقابل شناسایی)، استفاده از اسطوره و تصاویر نمادین فراخوانده و برانگیزنه، و ساختاری که از بسته شدن سرباز می‌زند. سرزمین ویران، که به شعر سپید سروده شده، خواننده را از دست یابی به هرگونه دیدگاه قطعی و پایدار محروم می‌کند، خواننده‌ای که توالی رشته‌ای از صدایها و تصاویر گوناگون او را وسوسه می‌کند به گردش در آن «شهر مجازی» (unreal city) پیر دارد، شهری که در آن، زمان سیال است، به پیش و پس می‌رود و گذشته و حال در کنار هم قرار می‌گیرند و این هم فرشته‌ای فرهنگی می‌شند با طرحی پیچیده که در آن همه چیز دست به دست هم می‌دهند تا احساس اعتماد به نفس خواننده را آشفته کنند. ما دیگر نه با یک «خود» یکپارچه و با ثبات بلکه با یک سلسله صدا روپرتو هستیم؛ «من» سرزمین ویران به صیغه جمع، چند پارت، مذکور، مؤثر و حتی دوچنی است (تیرسیاس)^{۱۹}، برای توضیح و معرفی شخصیتها هیچگونه تمهد و زمینه‌چینی به عمل نمی‌آید، شخصیتها باید که بر بعضی از آنها حتی نمی‌توان نام شخصیت نهاد، بلکه همچون صدایهای شناور و رهایه جریان روایت هجوم می‌برند. شعر با اشاره به «ما»ی صدایها^{۲۰} که به آلمانی حرف می‌زنند آغاز می‌شود، اما این صدایها به «دختر سنبل» و صدای نی نام و صفتی جای می‌سپارند و بعد به صدایهای دیگر، «من» روایی شعر هیچگونه هویتی را برئی تابد و با تکثیر خود از نامیده شدن سرباز می‌زند، به نظر می‌رسد الیوت متن را با صدایهای گوناگون طوری آرایش می‌دهد که صدای خود او دیگر قابل تشخیص نباشد، بلکه به صورتی تکه تکه شده، شکسته و کژتاب که در آن واحد هم خود را پنهان

می‌کند و هم آشکار شنیده شود. چنانکه مودالمن^{۲۰} می‌گوید با تلاش آگاهانه الیوت در راه شخصیت‌زادائی است که شخصیت بیشتر آشکار می‌شود: «طرفه اینکه غیبت نویسنده باعث تورم شخصیت او می‌شود».^{۲۱}

در شعرهای اولیه الیوت نیز نشانه‌های زیادی از این تحول به سمت شخصیت‌زادائی به چشم می‌خورد، اما آن شعرها، با وجود این، دیدگاهی کم و بیش با ثبات در اختیار خواننده قرار می‌دهند: در آنها صدادارای نام است، پروفراک^{۲۲} یا جرونشن^{۲۳} است و ماتحدی به هویت ذهنیتی که در شعر سخن می‌گوید آگاهی و اطمینان داریم. اما سرزمین ویران چنین اطمینانی فراهم نمی‌آورد و احساس پایرچانی و اتكاء خواننده پا به پای «من» مدام - دگرگون شونده شعر، به علت فراوانی تلمیحات ادبی، نقل قولها و کلمات خارجی که در سراسر متن و به تناسب در لابلای صداها پراکنده‌اند، آشفته می‌شود. انگار خواننده در هر چرخشی فریب می‌خورد و هرچه بیشتر نقل قولها و تلمیحات را واکاوی می‌کند بیشتر عصبی و خشمگین می‌شود، زیرا در متنه ساختارش چنین خوانشی را نمی‌پذیرد به دنبال سرنخ‌هایی می‌گردد تا به مدد آنها برای خود معانی بنا کند که از نظر تأویل مستحکم باشد.

در همان حال که صدای شعر (subject) به جانب انحلال شخصیت حرکت می‌کند، گونی خودآگاهی الیوت می‌کوشد متن را تحت نظم درآورد و نامتحدوا یکپارچه کند. در ابتدا در دفاع از انتخاب نام جرونشن جهت سر عنوان این شعرهای بهم پیوسته استدلال می‌کند (که مورد قبول از راپاند قرار نمی‌گیرد)، سپس یادداشتی به شعر می‌افزاید که هدف آن برکشیدن تیرسیاس به جایگاه یک راوی همه چیز دان است: «تیرسیاس، گرچه یک تماشاچی است و نه یک شخصیت، مهمترین پرسنل از شعر است که بقیه شخصیتها را یکپارچه می‌کند... آنچه تیرسیاس می‌بیند، در حقیقت، جوهر اصلی شعر است».^{۲۴} مودالمن عقیده دارد که تیرسیاس با دوچنین بودن نماد انحلال شخصیت است، نماینده همه کس و هیچکس.^{۲۵} بعضی منتقدین ترجیح می‌دهند توضیحات الیوت در باره نقش تیرسیاس را پذیرند، اما دیگران با تردید به آن نگریسته‌اند. شاید اگر، آنگونه که جمز ای. میلر^{۲۶} پیشنهاد می‌کند، نقش تیرسیاس را نماد تشنی نهانی در متن میان خودآگاه و ناخودآگاه شاعر در تظر اوریم روشنگری آن بیشتر باشد، چه: در حالیکه ناخودآگاه نظم و طرح را از میان بر می‌دارد، خودآگاه می‌کوشد آنرا تحت کنترل درآورد.^{۲۷}

نه تنها صدای این شعرهای چندگانه احساس بازشناسی و تشخیص خواننده را مختلط می‌کند، بلکه استفاده از نمادگرانی مذهبی و اساطیری، به گفته برنارد برگونزی، اشاره به «معنی رویتnde» (burgeoning) دارد، اما در شرایطی که هیچ چیز با قاطعیت بیان نمی‌شود و خواننده نیز خود را به اندازه شاعر درگیر در شعر می‌یابد.^{۲۸}

سرزمین ویران همچون بیشتر مواد و مصالح ناخودآگاه لبریز از زبان و تصاویر نمادین است، لیلونل تریبلینگ^{۲۹} در کتاب فروید و ادبیات^{۳۰} می‌گوید: فروید، علیرغم طرح روانشناسی که بیش

از حد ساده شده‌اش، رویکرد تازه و جالبی به خواندن آثار هنری در اختیار مانهاد، او نشان داد که صورت و درونمایه ادبیات چه شباهت نزدیکی به فرآیندهای ناخودآگاه، به ویژه رؤیا، دارد.^{۳۱} به نظر می‌رسد سرزمین ویران، همچون رؤیا، با منطق خاص خود کار می‌کند: همانگونه که محتوای ناخودآگاه خود را از طریق نمادهای رؤیا آشکار می‌کند و با مکانیسم‌های چون فشرده کردن و جابجایی تحت نظم درمی‌آیند، این روند را می‌توانیم در بداعی شاعرانه استعاره و مجاز مشاهده کنیم.^{۳۲}

شاید بتوان رویکرد خواننده به متن را به رابطه انتقالی میان روانکاو و موضوع مورد روانکاوی تشبیه کرد. روانکاوی اولیه فرویدی، در پشت هر نمادی در رؤیا به دنبال معنی خاصی می‌گشت و گاه روانکاو برداشت و تأویل خاص خود را بر موضوع تحمل می‌کرد: اما تحولات اخیر روانکاوی به این دیدگاه انجامیده است که رابطه میان کاونده و موضوع کاوش در چنین چهارچوب تنگی موردمطالعه قرار نمی‌گیرد. معانی ثابت نیستند بلکه از طریق پدیده انتقال (transference) که میان بیمار و درمانگر اتفاق می‌افتد به دست می‌آیند، یعنی از طریق پدیده - بستان، دیالوگ و همکاری دوسویه.

بر همین قیاس، شاید بتوانیم معنی سرزمین ویران را ناتوانی خواننده در جمعبندی و یا داوری قطعی درباره شعر بدانیم. گرچه بحث پیتربروکس^{۳۳} به پنگ روایت مربوط می‌شود، در خواندن شعر الیوت نیز می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. بروکس می‌گوید روایت نیز فرآیندی پویا از مبالغه است: «درگیری (engagement) اساساً پویاست».

یکی از متقدین به این موضوع اشاره می‌کند که چطور با پیشرفت شعر، صدای های ناهمخوان تدریجاً خاموش شده و به همه‌مه تبدیل می‌شوند. الیوت از سطرهای ۳۳۱ - ۳۵۹ بعنوان تنها بیان راستین شاعرانه در تمام شعر نام می‌برد و تعریف می‌کند که این سطرها چطور بی‌هیچ زحمت و تلاشی از ذهن او گذشته‌اند. شاید می‌خواسته است بگوید که این سطرها تجلی‌ی نهانی‌ی «تسليم نفس» در سرزمین ویران‌اند. بنابراین شگفت نیست که نمادگرانی‌ی کلمه و تصویر که از متن سربریز کرده است، همچنین زبان آن هستی خود را دارا هستند و نیازمند و خواستار توضیح منطقی نمی‌باشند: داتا، دایاد هرام، دامیانا/شانتی شانتی.

این همه خواننده را به کجا می‌رساند؟ از سونی، الیوت حق خواننده را در رویکرد به شعر به روش خاص خود^E به رسیت می‌شناسد، و از سونی دیگر بعضی از متقدین را متمم می‌کند که شعرش را از بن بند تفسیر کرده‌اند، اظهارنظری که بطور ضمنی به وجود یک معنی اصلی، شخصی و ذاتی در متن اشاره دارد. شاید زیبایی و عظمت سرزمین ویران در این نکته نهفته باشد که از آنچه گلایه‌ای شخصی از دست روزگار بوده شعری با ابعاد جهانی پرداخته شده است. این شعر ممکن است با آدمهای مختلف به گونه‌های مختلف سخن بگوید، اما ویژگی اصلی همه اشعار خوب اینست که پیش از آنکه فهمیده شوند، منتقل می‌شوند:

پی‌نویسها:

1. Thomas stearn Eliot, *The use of poetry and the use of criticism*, faber & faber, London 1964, P.130.
  2. Maud Ellman, *The poetics of Impersonality*, Harvester Press, Brighton, 1987, P.8.
  4. Thomas stearn Eliot, "Tradition an the Individual Talent", David Lodge (Ed.), 20 th century Literary criticism: A Reader, Longman, singapore, 1972 (sixteenth Impression), p. 76.
۳. این مقاله تحت عنوان «ست و استعداد فردی» توسط متوجه کاشف به فارسی ترجمه و چاپ شده است: تولد شعر، ترجمه متوجه کاشف، تهران (مرکز نشر سپهر)، ۱۳۴۸م.
5. Carl Gustav Jung, "Psychology and Literature," *Modern Man in search of a soul*, Harcourt Brace Jovanovich, London, 1933, P.169 (Trans. W.S. Dell and Cary F.Baynes).
  6. See: Bernard Bergonzi: T.S. Eliot, Macmillan, New York, 1978 (2nd Edition).
  7. Bernard Bergonzi
  8. Vivien.
  9. Bernard Bergonzi, op cit.
  10. Thomas stearn Eliot, *The waste Land and other poems*, Faber & Faber, London, 1972 edition, P.31, Line 205.

11. Lili

12. Philomel

هر دو شخصیت‌های شعر سرزمین ویران در اساطیر یونانی، فیلومل دختر یکی از پادشاهان آتن لودی

بدست *Tereus* شوهر خواهرش *Procne* بتصورت ولاش شد و سپس به صورت بلیل درآمد.

13. Waste Land, P.32, Line 23q.

14. Ibid, P.33, Line 252.

15. Ibid, P.27, Line 110.

16. Peter Acroyd,

17. Peter Acroyd, T.S.Eliot: *A Life*, simon and schuster, 1984, P.? (source lost).

18. Frazer's Hanged God.

سر جیمز فریزر دانشمند انسان‌شناس انگلیسی مؤلف کتاب دوازده جلدی شاخه زرین است، این کتاب مجموعه‌ای است از فرهنگ مردم، اساطیر، آئینه‌ها و معتقدات مذهبی، خدای حلق اویز یا معدوم

خدانی بوده است که در آئینه‌ای کشت و با روری او را می‌کشته‌اند تا باروری را به زمین باز آورند.

19. Tire sias

20 & 21. Maud Ellman op.cit p.p. 554-555.

22 & 23. Prufrock & Gerontion

24. T.S.Elliot.op cit notes, pp.44 - 45.

25. Maud Ellman, op .cit, p.46.

26. James E. Miller, op. cit, p.? (source lost)

27 & 28. Bernard Bergonzi, op. cit., p. 91.

- 29 & 30. Lionel Trilling, "Freud and Literature," David Lodge (Ed.) Op.cit" pp. 276 - 292.
- 31 & 32. Malcolm Bowie, Lacar, "Freud, Proust and Lacan: Theory and Fiction, Cambridge University press, 1990.
33. See Peter Brooks, "Freud's Master Plot: Questions of Narrative" Soshana Felman (Ed.), Literature and Psychoanalysis: The Question of Reading: Otherwise, John's Hopkins university press, Baltimore of London, 1982, pp 280 - 300.

اشاره:

از شعر سرزمین ویران تی اس. الیوت، تا آنجاکه اطلاع دارم تا این زمان سه ترجمه به فارسی چاپ و منتشر شده است که مشخصات آنها به شرح زیر است:

- ۱- دشت سترون و اشعار دیگر، ترجمه پرویز لشکری، تهران، انتشارات نیل، ۱۳۵۱.
- ۲- منظمه سرزمین بی حاصل، ترجمه و تقدیم تفسیر حسن شهباز، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۷.
- ۳- سرزمین هرز، ترجمه بهمن شعلهور، تهران، فاریاب، ۱۳۶۲ م.

منتشر شد:

فصلنامه فرهنگ، ادب و تاریخ

ذخیره رود

(ویژه‌نامه شعر)

شماره ۸ و ۹ - پائیز ۱۳۷۳

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: حسام الدین نبوی نژاد

با آثاری از: هوشنگ گلشیری - بهنام باوندپور - آرچیبالد مکلیش - صالح حسینی هیلیس میلر - احمد میرعلایی - منوچهر آتشی - احمد رضا احمدی - کاظم السادات اشکوری منصور اوچی - علی باباچاهی - رضا براهنی - سیمین بهبهانی - بیژن جلالی - محمد حقوقی نصرت رحمانی - عمران صلاحی - محمد علی سبانلو - جواد مجابی - محمد مختاری حمید مصدق و ضیاء موحد.